

PROPRIETAR-DIRECTOR

AUGUSTIN POPA

Redacția și administrația
BLAJ, JUD. TÂRNAVA MICĂ

INSERATE

Cf. regulamentului de aplicare a tarifului comercial, categoria V.

Unirea

REDACTOR

DUMITRU NEDA

Foale înscrise în Registrul de Publicații al Trib. Târnava-Mică sub Nr. 2—1938.

ABONAMENTE

Pe un an . . . 500 Lei
Pe 6 luni . . . 280 Lei
Pentru străinătate 1000 Lei

Foale bisericească-politică — Apare în fiecare Sâmbătă

† Păr. Alexandru Breban

moartea căruia am anunțat-o sumar în numărul trecut, a meritat din plin lacrimile calde ce le-au vărsat mulțimile îndoliate care l-au petrecut la mormânt în 15 Ianuarie, la Baia-Mare, ca și omagiile îndurerate pe care i-le-a închinat presa noastră din țara liberă. Descendent al unei vechi familii proești, Păr. Breban a renunțat la familie pentru a-și putea consacra, ca preot celibatar, toate energiile luptătoare și toate remarcabilele sale talente de animator, creator și îndrumător, intereselor superioare ale românismului.

Figură impunătoare de preot sătmărean, din cei crescuți în tradițiile Leului dela Șişești, încă înainte de unirea dela 1918 a ajuns un exponent abil și hotărât al luptei românești dela granița de vest. Infruntând toate adversitățile, și-a menținut școala sa confesională românească dela Baia-Mare, pe lângă care a înființat și un internat românesc pentru elevii ce frecventau liceul unguresc de acolo. A reușit să înalțe, tot în acele vremuri de restricte, o impunătoare biserică, devenită apoi catedrala eparhiei românești a Nordului, pentru înființarea căreia și așezarea sediului ei în Baia-Mare, nu cel din urmă merit îi revine tot regretatului dispărut.

Luptător fără șovăire, generos și gata de sacrificiu, îl găsim apoi în fruntea tuturor inițiativelor și acțiunilor de interes național, cultural și bisericesc din patria lui restrânsă și expusă. Inimă caldă, înțelegător al durerilor omenești, Păr. Breban a fost pururea gata de orice ajutor moral și material cu puțință pentru toți cei necăjiți. Din duioasele rânduri pe care le închină memoriei lui, în „Universul“, d. Augustin Caliani, aflăm că dsa a predat unui student refugiat ultimul ajutor bănesc oferit de răposatul Păr. Breban, tocmai în ziua când el se stîngea la Baia-Mare.

Tot acolo ni-se spune că, îngrijorat și prevăzător, decedatul a depus încă în ziua de 17 Iulie 1940, la treptele Tronului, un memoriu de profetică înțelepciune. Spunea, între altele:

„Considerând că bisericile naționale numai prin școlile lor confesionale au susținut sentimentul național în trecut, să se dispună ca toate școlile de Stat din Ardeal, care funcționează între Români, să fie declarate de confesionale“. Inchee apoi astfel: „Va fi mai departe necesar să se dea fiecărei Eparhii, cu deosebire la graniță, cât de multe școli secundare cu caracter confesional“. „Dacă acestea se vor dispune, între orice împrejurări putem să privim cu nădejde în viitor“.

Era numai firesc ca după dictatul dela Viena să-și ia partea din insultele și temnițele celebrei „civilizații“ a ocupanților. Nici o clipă totuși optimismul lui robust n'a șovăit; a murit cu certitudinea apropiatei biruinți românești. — Tot așa de firesc era să-și încheie firul celor 68 ani, din cari 45 în slujba

Adevărata dreptate

de prof. Septimiu Todoran

Conștiința cutremurătoarei răspunderi îndrumă uneori pe deținătorii destinelor popoarelor, să motiveze în limitele prudenței, participarea la prohodul actualei rândueli, la pustiitoarea horă a morții, la istorica înclăștare sângeroasă. Este ușor de ghicit, că nu se spune destul de lămurit și precis, dar se aude totuși pretutindeni același refren: *luptăm pentru restabilirea și izbânda integrală a dreptății.*

Firește, nu se poate contesta, că este un ideal înalt și titlu de mândrie să combați eroic pentru îndreptarea nelegiuirilor cauzate de egemonia politică și economică. Să procuri tuturor popoarelor o prielnică respirație de viață și omenească bunăstare. Să împiedeci cu orice sacrificiu stăpânirea tiraniei; să aperi dreptul împotriva isbiturilor violenței și să sângerezi pentru garantarea libertății și demnității popoarelor amenințate de barbarie și robie socială. Este apoi adevărat, că acest program de dreptate promovează și sporește entuziasmul și eroismul în luptă; iar perspectivele înfăptuirii lui, ușurează în parte suferința și jertfa. Inșă, cu o singură condiție: ca semnificația și noțiunea genuină a dreptății să nu fie întunecate de echivocuri, și îndeosebi dreptatea umană să nu fie separată de cea divină.

În înțeles specific justiția este: „voința hotărâtă și perpetuă de a da altora ceea ce le compete“. Magistrală definiție a jurisconsultilor romani, trecută apoi în patrimoniul științelor juridice și morale. (Cfr. Dig. I, 1 n. 10). Ca virtute morală, perfecționează pe om și reglementează relațiile cu semenii și diferitele părți ale societății. În consecință, este o virtute socială, care tinde în mod formal la menținerea ordinii în conviețuirea umană, la păstrarea, restabilirea și apărarea dreptului. Roadele ei sunt: echilibrul, proporția și armonia.

Importanța covârșitoare socială a acestei virtuți nu trebuie neglijată, mai ales în clipele de crunte frământări. Ea este sufletul Statelor, inspiratoarea legiuirilor oneste, distribuitorul imparțial al bunurilor, pedepsitorul răufăcătorilor, apărătorul celor cinstiți, arbitru discordiei, și chagul de totdeauna

altarului, printr'un act de ultimă voință, prin care întreaga sa avere o lasă Mitropoliei Blajului, ca fundațiune pentru înalte scopuri naționale. Astfel nu va înceta să lucreze nici după moarte pentru binele și fericirea poporului său.

Fie-i partea cu dreptii!

societății. Când stăpânește dreptatea, dreptate tratatele și cuvântul dat; se încredințează în onestitate în afaceri și schimburi și se menține nesdruncinat acordul între putere și adevărata libertate. Dreptatea fixează limite ambițiilor nesocotite și forței, ridicând stavilă violenței și egoismului individual și colectiv. Ea nu se lasă îngenunchiată de considerațiuni și interese. Rămâne aceeași, deși împrejurările se pot schimba. Își menține primatul între virtuți: „*domina et regina virtutum*“ (Cicero, De off. lib. 3 c. 6). În concepția apoi creștină, virtutea naturală a dreptății este nobilitatea prin har și elevată pe plan supranatural, conferindu-i astfel o nouă și neasemuită frumseță.

Pentru ca dreptatea să-și păstreze strălucirea frumșeții, vraja și întreaga putere de eficacitate, e necesar să fie strâns unită cu Dumnezeu dreptății, izvorul și originea oricărei justiții umane. Din această cerească sorginte coboară și se comunică în mod tainic omenirii dreptatea divină, care imprimă în suflet o aleasă trăsătură de asemănare cu dumnezeirea. Dreptatea omenească conștie de a fi fiica aleasă a Cerului, se va nizuși să reproducă în deprinderea funcțiilor sale caracterelor dreptății divine, să se inspire în deciziuni din legile sfinte ale supremului Legiuitor, și să fie un tribunal sigur și imparțial care trasează fără ocolișuri drumul onestității și al adevărului.

Din aceste considerațiuni sumare, se desprinde concluzia logică: o ordine socială în care Dumnezeu este nesocotit, devine disordine și vis. Dreptatea numai naturală, lipsită de temelie religioasă, nu este în stare să stabilească legi și moravuri sănătoase. Când în legiuirile omenești se ignorază și elimină preceptele evanghelice, atunci însași dreptatea va fi violată și mutilată. Nesocotindu-se temelia divină, se va sprijini numai pe terenul mobil al convențiilor umane. Va rămâne o simplă creație a minții, iar omul în loc de a fi supus dreptății, va deveni stăpânul ei. Roadele dezastruoase ale acestei răsturnări morale sunt ușor de imaginat, și se arată zilnic.

Dreptate fără Dumnezeu este un fenomen trist al gândirii moderne. Cultul dreptului a dispărut aproape în întregime. Negându-se existența unui Dumnezeu personal și transcendent, a unei minți ordinatorie, a unei voințe imutabile, a unui legiuitor suprem cu drept de comandă — era firesc ca noțiunea dreptății să se schimbe în formule cinice de vădită imoralitate. Mulți socotesc drept ceea ce asigură succesul, iar alții confundă justiția

cu forța. Stăpânirii absolute a Creatorului s'a substituit Statul, ca suprem judecător al adevărului și binelui, al dreptului și datoriei și arbitru absolut al faptelor. Astfel demnitățile persoanei umane, de origine divină, a fost lovită și despoiată de cele mai sacre drepturi. Iar în locul egalității și înfrățirii omenității predicate de Hristos au luat locul alte concepții și pretinse drepturi, cari pentru a triumfa, violează pe față orice lege divină și umană.

Ne-am obicinuit să atribuim cauzelor de ordin politic și economic, deslănțuirea actualului drame de ură și sânge. Și cu dreptate. Dar mai presus de acești factori, crâncena încăerare este urmarea firească a rătăcirilor intelectuale și morale, a disprețului legii, dreptății creștinește înțeleasă. Era logic și de așteptat, ca atâtea învățături potrivnice spiritului evanghelic, monopolizarea bogățiilor, negarea principiilor fundamentale de moralitate și ordine, afirmarea teoriilor care proclamă și exaltează materialismul forței și fatalismul succesului, să facă erupție odată și să transforme societatea în câmp de luptă fratricidă.

S'a căutat cu mijloace rafinate eliminarea creștinismului din societate. S'a încercat ridicarea unui superb templu idolului forței, dreptății descreștinate, orgoliului rasial, exageratelor interese naționale. Dar acest templu se prăbușește, acoperind sub ruine pe profanatorii legilor sfinte. E legea necruțătoare a istoriei: ultragile aduse dreptății nu rămân nepedepsite.

Ne întrebăm nedumeriți, cine va decide după sălbatica învolburare? Providența știe. Un lucru e însă indiscutabil: ideile vor influența covârșitor orientarea societății. E necesar deci, să pregătim din vreme o reînnoire morală și intelectuală în conștiința și mintea mulțimii. Să restabilim integral împărăția dreptății, așezându-o pe temelia nesdruncinată a principiilor de etică naturală înfrățită de lumina revelației creștine. Dacă nu va stăpâni dreptatea, orice tratat și convenție nu vor fi în stare să aline și vindece rănilile

omenirii și să procure acea liniște a ordinii aducătoare de progres. Este apoi știut, că dreptatea nu stăpânește pe pământ, decât în măsura în care stăpânesc învățăturile lui Hristos, măsura în care justiția umană se transfigurează prin contactul cu justiția și caritatea ce coboară din Cer.

Dacă dreptatea va fi unită iubirii evanghelice ocupându-și locul de frunte în treburile particulare și publice, dacă noua rânduială se va întemeia nu pe teorii efemere, pe egoismul brutal colectiv și individual, ori numai pe reforme politice și simple tratate întărite de iscălituri solemne, ci se va inspira din dreptul etern și morala creștină, atunci vom asista la o pace echitabilă, și durabilă, iar omenirea se va putea îndrepta din nou pe cărările progresului și adevăratei civilizații. În caz contrar, cu noii nedreptăți, cu violența și oprimarea celor învinși, acest conflict, care a costat atâtea lacrimi și sânge, va fi numai preludiul pregătirii unei noi mașini de luptă și mai pustiitoare.

Colțul catehette

Manualul unic

Statutele Comisiei Catehetice nu prevăd manuale unice la învățământul religios. Statutele prevăd îngrijirea — din partea Comisiunii — de manuale corespunzătoare pentru toate gradele învățământului (art. 7, b), și asta prin avizul ce are să-l dea Ordinariatul, când e vorba să se aprobe un manual. Dar aprobarea manualelor o fac Ordinariatele (art. 1), cum e și firesc: fiecare episcop are dreptul să editeze catehisme pentru dieceza lui (can. 1436). Din capul locului trebuie să fim în clar cu chestiunea: catehismul nu e o *carte oficială* a Bisericii, întreagă cateheza s'ar putea face copiilor fără carte. Catehismul e un *manual școlar* pentru religie, așa cum sunt manuale la celelalte materii de învățământ (Raab, *Das Katechismus problem*, 1934, p. 162).

„Pentru cazul că s'ar simți lipsa unui manual nou și nu s'ar îmbia manuscrise dela sine — spun statutele — biroul Comisiei va iniția însuș lucrarea lui, publicând întâiu concurs, iar dacă acesta ar fi fără rezultat, însărcinând direct pe cineva cu aceasta“ (art. 20).

Când s'a pus în funcțiune Comisia Cat., aveam catehisme diecezane la Gherla și Blaj; pentru înlocuirea celor dela Blaj s'a publicat concurs. Blajul aproviziona Oradea și Lugojul. După terminarea stocului dela Gherla, aceasta nu și-a mai tipărit manualele ei (deși pentru Tipografia Diecezană era o pierdere), ci a adoptat cele dela Blaj, ca fiind redactate în conformitate cu noua Programă. Mai târziu Gherla a încercat un „Catehism Mic“ de Bojor—Costea, dar nu s'a abrobat. El a apărut ca supliment la cele 3 volume: „Manual de Cateheze practice“ apărute acolo în 1927—8. Dar Comisia, se vede, a înțeles să realizeze ideea cu manualul unic. Și așa am stat până la anul 1939, când s'a publicat concurs la manuale în baza noii Programe Analitice.

Cu această ocaziune s'au prezentat la concurs mai multe manuscrise. Atunci Comisia, neputându-se lua numai după propunerile cenzorilor, a hotărât — foarte cuminte — să dea aprobare tuturor manuscriselor, afară de unul, dacă nu ne înșelăm, care era de istorie Biblică. Această restricție s'a aplicat și mai târziu față de un manual de Istoria biblică, care desigur nu era superior celui actual, dar avea ideea să reproducă materia clasei II după manualul acelei clase, pentru a nu se învăța și în redactarea nouă.

Iar din catechismele tipărite de 3 autori, s'au răspândit ale unui singur autor, poate și numai din motivul, că acesta le avea pentru toate clasele: *e bine ori e necesar*, ca să fie manuale unice?

Scriitorul acestor rânduri — deși altul, în situația lui, poate nu ar fi făcut-o — a pledat totdeauna pentru admiterea mai multor manuale. Manual unic, pe lângă că-i lipsește baza legală, nu e necesar.

FOIȚA „UNIRII“

Răsfoind presa de sărbători

ne-a reținut atenția în chip special, studiul scriitoarei Lucia Demetrino asupra lui Iacopone de Todî, din „Curentul Familiei“. Această scriitoare, după părerea noastră, îmbină într'un mod excepțional de fericit două lucruri, în aparență contradictorii: realitatea brutală cu idealul, istoria strictă cu cea mai pură poezie. Sub măiastra d-sale peniță începe a se țese din cânepă, pânza de borangic; iar din borangic pânza de zefir, în care își îmbracă cititorii sufletul.

Multe daruri scriitoricești va fi având L. Demetrino; pe noi însă ne-a impresionat mai tare marea sa *putere de evocare*, putere, care uneori depășește limita foarte primejdioasă dintre realitate și iluzie, dintre trezvie și seducție. Din fericire, cititorii d-sale nu și dau seama unde începe una și unde sfârșește alta. Și poate că tocmai aceasta constituie însăși esența tulburătoare a Artei.

Printre rândurile d-sale am zărit, în ceva chip, urmele Frumosului, țicându-se cu îndărătnicie de urmele Adevărului.

Luarea aminte ni s'a oprit apoi asupra studiului d. *Ioia Ștefan*, intitulat: *Rolul virtu-*

ților feminine în creștinism, publicat în „Universul Literar“ din 21 Dec., 1943. Autorul faceperate eforturi să demonstreze, nici mai mult, nici mai puțin decât că Religia catolică este de nuanță feminină; în vreme ce „protestantismul derivă din catolicism ca o reacție virilă contra feminismului acestuia, iar ortodoxismul...“ D-sa, după cât pare, își ia rolul tragic de serios, fiindcă cearcă chiar să-și dovedească bănuiala cu: necesitatea unei autorități îndrumătoare, fastul, Purgatorul, mărturisirea zilnică și cultul Sf. Fecioare, din catolicism. Aceste, pentru d-sa, toate sunt dovezi peremptorii pentru feminismul catolic. Ajuns aci, dă drumul năstrușniciei d-sale fan-tezii, spunând că acest cult al Fecioarei derivă din curtoasia, erotismul și vieța idilică romană... pe care ar fi moștenit-o catolicismul.

Un flămând care nici măcar de sărbători n'are prilejul să guste o mâncare mai aleasă, s'ar mulțumi și cu acest ghiveci indigerabil. Cine știe? poate va fi ispitit să creadă că aceasta este o mâncare cu totulul deosebită. Urmărind însă articolul d-lui Ștefan până la sfârșit, cred că orice lănit va observa că e tras pe sfoară, fiindcă menținându-și afirmația inițială, după care „principiul masculin a predominat în rasele nordice“, invocând pentru justificare autoritatea lui Nietzsche, repetând apoi că: „Resurecția protestantă a însemnat de fapt revolta forțelor virile împotriva formelor feminine din domeniul religios“; iar dacă vreunul din cititorii d-sale ar

mai stărui în părerea contrară, d-sa îl convinge și pe acesta cu mărturia primului protestant: M. Luther, care „a infuzat o puternică doză de virilitate religiei“.

Repetăm, până aci, aproape de sfârșit, d. Ștefan își înșeală cu dibăcie cititorii. Inșă dacă până aci se vor fi găsit cititori ca să-i înghită elucubrațiile, cu Luther i-s'a înfundat d-lui Ștefan deabinele.

Căci, să vedeți D-Voastră, după ce d-sa afirmă lucrurile pe cari le-am amintit, iată cum se prinde singur în cursa întinsă igorranților: „Ideea autonomiei absolute, a liberului arbitru, prin care se renunță la idealurile născute din spiritul de dependență și milă feminină, atât de vehement atacat de Nietzsche...“

Cu aceasta singură frază d. Ștefan își răstoarnă borcanul cu ghiveci, atât de atent camuflat până aci. Cu această frază d-sa dovedește foarte multe lucruri. Prima: că nu cunoaște lucrurile despre care scrie. Căci dacă d-sa ar cunoaște catolicismul și protestantismul, cel puțin în măsura în care-l cunosc elevii de liceu, atunci d-sa ar ști că ideea liberului arbitru este fundamentală în catolicism și nicidecum în protestantism; așa încât autonomia și „virilitatea“ — care pentru d-sa probabil sunt sinonime — conform acestui principiu fundamental, se găsesc în catolicism și nu în protestantism.

Dacă d. Ștefan nu știe acest lucru, noi nu-i interzicem să scrie, cu toate acestea, despre el. Noi lăsăm pe șeful „virilității“ reli-

Ce rău e în aceea, dacă la celelalte materii există manuale de mai mulți autori? De ce să se pronunțe asupra bonității manualelor de religie numai un număr restrâns de cenzori, și nu numărul mare al consumatorilor? De ce să se mențină manualele numai prin aprobarea Comisiei, nu prin valoarea lor internă?!

Dar, pentru Dumnezeu, veți zice: Doar Comisia își are cenzorii ei, fără de a căror raport nu se pronunță nici o hotărâre. Exact. Și tot respectul față de metoda ca atare! Dar ..., și aici intervine acel „dar“: cine sunt acei cenzori? Desigur, nu sunt căzuți din cer, — sunt și ei bieți muritori. Superioritatea lor față de cei supuși cenzurii lor nu e totdeauna asigurată. Ba e impresionantă și diversitatea părerilor în materie pedagogică. Câteva exemple — fără a ne referi la persoane, vor edifica.

În anul 1939, după părerea cenzorilor, din manuscrisele mele — bătute la mașină, deci fără a se putea bănuși, ale cui sunt — abia cele de cl. 2, 6 și 7 ar fi putut fi aprobate. Chiar la manualul cl. 1—2, ediția pentru cateheți, spunea un cenzor: „cu toată admirația ce o am față de această încercare, nu pot să recomand ca acest manual pentru catehet să fie tipărit fără să fie revăzut, îndreptat și complectat de o comisie anume, cu pregătire teologică mai înaltă“. Aici nu eram în clar: în privința pregătirii teologice mai înalte, pe partea cui era insuficiența, pe a cenzorului ori pe a celui cenzurat? — Ce privește tiparul, nu toți cântau în cor; să nu fie manuale, decât un fel de itere! Acum însă, când au apărut nouile ediții cu aranjamentul grafic al lor, s'a remarcat ca un deosebit avantaj, că sunt tipărite cu diferite litere!

Intr'o recenzie, un foarte serios recensent altfel, cerea să se tipărească ce e mai important cu litere groase, iar alte întrebări, cu litere mărunte, la urmă. La sfârșitul recenziei totuși adaogă, că ar fi bine să se elimine textul cu litere mărunte. Nici el nu

era bine fixat. Asemenea cerea recenzia să se reducă materia clasei III sec., ca fiind foarte vastă; pe când altcineva, care a dat dovadă Comisiei de mult interes pentru buna înfățișare a manualelor, îmi scrie după apariția Catehismului cl. III sec. că-l aștepta amplificat, și acuma în sfârșit a ajuns la forma dorită. Mai nou primind aprobare pentru noua ediție a manualului de cl. 1, mi-se comunică dorința, ca ilustrațiile să nu mai fie cu culoarea roșie, ca în ediția anterioară, ci alta, de ex. neagră. Ori, la carte se spune exact contrarul: că ilustrațiile negre nu au efect, că mai mult impresionează pe copii culorile roșii, verde ori albastră (Raab o. c. p. 217). — Dar se vede, cenzorii respectivi știu mai multă carte.

Un alt cenzor spunea, tot în legătură cu concursul pe 1939, că aceasta nu duce la scop, ci „singură sănătoasă e procedura de a delega pe cineva anume cu scrierea unui manual, dându-i-se posibilitatea să o facă“ (nu cumva sub posibilitate înțelegea și priceperea?...). Acest, foarte respectabil cenzor altfel, a uitat istoria cu zig-zagurile urmate de Comisie din cauza manualelor scrise prin încredințare.

Iată pentru ce credem, că Onor. Comisie Catehetică trebuie să fie cât mai largă la aprobarea manualelor; să limiteze restricțiile la strictul necesar, încolo să dea teren publicității să cenzureze. Să nu se impresioneze de tot ce i-se spune și mai ales să aprecieze just, dar numai pe cât merită, cele multe spuse de cenzori.

Iar ideea manualului unic, idee ce se urmărește dela Conciliul Tridentin, care ne-a dat Catehismul Roman pentru parohi, — singurul manual autorizat! — dar care idee nici Vaticanul nici sollicitudinea Papilor Pius X, Pius XI și a Cardinalului Gasparri nu a putut-o realiza — nu o va realiza chiar Comisia Catehetică a Mitropoliei noastre, oricât de bogată să fie ea în rezultate!

Dr. Nicolae Brinzeu

„Unirea Poporului“, gazeta populară a Blajului, a împlinit 25 ani de viață. Din acest prilej scrie, despre rolul și vrednicile ei, cuvinte de caldă și justă apreciere cunoscutul publicist V(asilie) M(unteanu), în „Universul“ din 20—1—44. Reținem:

„... Scopul inițial al celor doi dascăli [cari au întemeiat-o imediat după unire: Al. Lupeanu și Iuliu Maior] a fost să scoată o foaie pentru țărâtime, găsind pentru ea unul din titlurile cele mai potrivite. În vremea aceea, lumea satelor ardeleni avea prea puține gazete, ca să le înțeleagă spiritul și nevoile. Dela o presă protestatară din cuprinsul fostei stăpâniri, trebuia să trecem la una cu preocupări noi, încadrată în problemele statului român. Și Blajul a fost cel dintâiu centru care a avut înțelegerea nouilor rosturi de viață și a directivelor dela cari trebuia să plece publicistica ardeleană.

„Foaia populară „Unirea Poporului“ a rămas într'un pătrar de veac unul din factorii cei mai prețioși în cimentarea morală a Unirii, având cel mai mare tiraj din șirul gazetelor destinate satelor și exercitând o influență culturală considerabilă asupra țărâtimei. Harnicii ei redactori revărsau în coloanele tipărite întreg spiritul lor cărturaresc și avânturile unei generații străbătută de cea mai caldă dragoste față de popor. Prin penele lor își făceau drum, cultura liberă, educația metodică, necesară pentru a determina o conștiință nouă a masselor și toate resursele unui idealism robust, menit să statornicească în tipare definitive, virtuțile de omenie ale satului. N'am putea prețui niciodată îndeajuns, rolul avut de „U. P.“ în privința aceasta și nici un elogiu n'ar fi exagerat, când ne gândim la munca de apostolat desfășurată de Alexandru Lupeanu și pâr. Iuliu Maior. N'am întâlnit încă pe nimeni, care să fi pus mai multă trudă și pasiune publicistică pentru lămurirea obiectivă a țărâtimei și nu știm să existe coloane de presă populară mai bogat colorate, cu duhul cunoștințelor și al informației oneste.

gioase să-l lămurească. Să auzim: „Cel ce vrea să apere voința liberă a omului și să susțină, oricât de puțin, că în ordinea spirituală ea este capabilă de ceva, că ea se poate ajuta pe sine, acela neagă pe Hristos. Eu mă țin de asta, și știu că acesta este însuși adevărul“ (Tischreden, Weimar, VI, 119, 10—13, Nr. 6683). Nu noi lucrăm, ci Dumnezeu lucrează prin noi. „Sic per nos praedicat, miseretur pauperibus, consolatur afflictos. Verum quid hinc libero arbitrio tribuitur? Imo quid ei relinquitur, nisi nihil? Et vere nihil.“ (De servo arbitrio, Weim., XVIII, 754). Mai e necesar să adaugăm alte expresiuni de același Luther, după care Dumnezeu face în noi și răul și binele și că El, după cum ne mântuiește fără de nici un merit, tot astfel ne și osândește fără de nici o greșeală. Dacă e necesar o facem: „Caeterum erga Deum, vel in rebus quae pertinent ad salutem vel damnationem, non habet liberum arbitrium sed captivus, subjectus et servus est (homo) vel voluntatis Dei vel voluntatis satanae“. (M. Luther, De servo arbitrio, edit., Weimar, T. XVIII, p. 638, cit. Et. Gison, Christianisme et Philosophie, p. 22).

După aceste, cred că va știți și d. Ștefan că Luther a predicat toată viața despre servo arbitrio; iar Erasmus l-a încolțit cu veninul lui ucigător.

Însă dacă, în protestantism, omul e de o pasivitate absolută, dacă el nu are libertate de voință, atunci unde găsește d. Ștefan „vi-

rilitatea“ protestantă și independența; iar dacă principiile esențiale ale eroismului (nu ale virilității) se găsesc în catolicism — și chiar în ortodoxism, atunci cum se explică faptul că autorul aceste religii le găsește feminizate? Nu cunoaște d. sa nimic despre eroii virtuților catolice (și chiar ortodoxe)? Ne-ar plăcea să ne citeze un singur caz de eroicitate a virtuților unui protestant — afară, bineînțeles, de Luther care — chiar dacă n'a practicat virtuțile în grad eroic, totuși, aceasta și d. Ștefan o știe, a fost pe linia „virilității“.

Secundo: Autorul mai dovedește un lucru: că poate scrie și despre lucruri pe care nu le cunoaște, fără să aibe aierul că face nuvele sau schițe.

Însă e atât de tragi-comic să scrii despre lucruri pe care nu le cunoști, ci poate numai le bănuiești, încât nu știi cum să-l judeci pe scriitor: să-l iai în serios, când e încarnarea ridicolului; să râzi de prostia lui, când își ia o mină atât de doctorală?

Dar d. Ștefan mai are încă și alte nedumeriri. Așa spre pildă d. sa „nu vede încă cum ar putea co-exista perfecțiunea etică cu perfecțiunea estetică“. Pentru d. sa este însăși evidența, probabil, coexistența stărpiturii etice, cu perfecțiunea estetică.

Și totuși d. Ștefan e scriitor... creator de opinii și... de norme pentru viață.

*

După această penibilă impresie, ne-a surprins plăcut atât înfățișarea grafică a re-

vistei „Dacia Rediviva“ Nr. 7—10, 1943, cât și Sumarul ei. E o revistă cu preocupări cari transcend cotidianul. Numărul de față este închinat sufletului nostru însângerat, adică Ardealului. Spre acest foc al inimii noastre converg toate studiile semnate.

Întâlnim aci nume cunoscute; unele chiar de mult consacrate. Între aceste din urmă cităm: I. Lupaș, Alex. Marcu, Dr. I. Dăianu, V. Netea, P. P. Ionescu, C. Micu; iar dintre cele dintâi: Ion Covrig-Nonea, N. Comșa, N. Albu, R. Brateș, Beniuc, etc.

Nu putem face aci nici măcar o sumară dare de seamă asupra substanțialelor studii cuprinse în acest număr excepțional.

Ne oprim o clipă la studiul de vaste proporții, de respirație și de bogată informație a publicistului ardelean Vasile Netea, intitulat: „Generația Unirii“.

Autorul pleacă dela durerea care sfâșie generația actuală, care totuși s'a învrednicit să vadă cu ochii, înainte cu un sfert de veac, cum s'a intrupat idealul nostru de veacuri, Unirea Ardealului cu Vechiul Regat, prin luptele și jertfele falnicei generații a Unirii.

Acest monument de glorie istorică este creația miilor și milioanele de luptători, cunoscuți ori anonimi, cari formează generația noastră de jertfă. D. Netea îi cunoaște pe toți, își amintește de toți; nu-i scapă nici unul; le arată contribuția de suviță firavă sau de năpraznic talaz, de ostaș de rând sau de căpetenie încoronată, a fiecăruia

„Dar primei gazete pentru țărâime, scoasă după Unire, îi mai revin și alte merite. Reformele pentru plugari, începând cu improprietărea și sfârșind cu înființarea de școli și dispensare, aveau nevoie de susținere și îndrumare. Poporul dela sate a găsit în ea o tribună devotată tuturor intereselor țărânești și un suport moral care onorează pe scriitorii gazetei. „Unirea Poporului“ a rămas tot timpul o publicație demofilă, care nu s'a abătut dela credința că ea trebuie să stea în slujba păturei largi a poporului. Gazeta dela Blaj a rămas pe linia marilor gânditori ai acestei cetăți și în tradiția unei indisolubile legături sufletești cu satele. Sursele ei de inspirație n'au venit niciodată de sus, ci de jos, dela realități concrete, dela o pătrundere adâncă a nevoilor și dintr'o gândire care n'a intrat în contradicere cu simțul de orientare al țaranului ardelean“ [...].

Știri mărunte

Conferință religioasă. Duminecă înainte de Crăciun pâr. *Dr. Ilie Dăianu* a ținut la Zlatna, unde păstorește pâr. Iosif Bogdan, o conferință religioasă (Despre Ven. Ieremia Valahul) în cadrele unei *intruniri caritative* cu program artistic, aranjată de Reuniunea Femeilor Române Unite din loc. S'au încasat 59.800 Lei, din care sumă s'au cumpărat bucate, lemne, haine, și s'au împărțit săracilor de Nașterea Domnului.

Increstări din Beiuș. Duminecă, 16 Ianuarie a. c., în cadrele *Agrului* parohial din orașul nostru, la ora 11, a vorbit distinsul cărturar și profesor al Universității din Cluj-Timișoara d. *Alexandru Borza* despre familie în lumina legii naturale, a legii divine, a moralei și Bisericii. Conferința plină de învățămintă creștine și patriotice, cu specială reflecție la familia Neamului care dacă e sănătoasă, accastă celulă mică, viitor fericit și plin de aur Țara noastră are, putând privi cu încredere peste vremuri și dușmani. Au fost de față agriștii noștri până la unul, savurând cu multă ardoare sfaturile acestui ales dascăl și credincios fiu al Bisericii noastre.— *Acelaș*, după masă la ora 5, în sala de gimnastică a liceului român unit „Samuil Vulcan“ în

la determinarea momentului culminant al sbuciumatului nostru trecut istoric.

Are d. Netea o simpatie pentru toți și pentru fiecare dintre aceștia, doar aceasta l-a îndemnat să le răscolească în adâncime gândurile, scrierile și faptele și să-i așeze în panteonul recunoștinței noastre.

În scrisul d-sale întâlnești pe ziaristul căruia nu-i scapă nimic din ceea ce-l apropie de scop; în aceeași vreme descoperi cu ușurință pe entusiastul, care înflăcărat de ceea ce știe, nu se astâmpără până când nu transmite cititorului știința sa: caldă, luminoasă și vie.

D-sa are cultul oamenilor mari, cărora nu le precupește recunoștința. O spune aceasta deschis: „Inchinarea noastră li se cuvine întreagă și neșovăitoare. Dreptul nostru la cuvânt a fost deschis de ei. Cătușele părinților noștri s'au sfărâmat prin biruința lor“.

În ce privește viitorul, deși „Neguri compacte se așează în fața ochilor lumii“, și deși „Atâția sunt“ cei ce se tem... noi, tineretul ardelean, ne mărturisim convingerea fără spaimă și fără șovăire: Credem în neam, credem în viitorul lui, credem în România Mare“. Astfel își încheie d. V. Netea minunata sa sinteză istorică.

D. Netea nu serie numai bine, ceace înseamnă că folosește o bogată și selectă informație, ci serie și frumos, dinamic, cu pasiune. E un temperament de luptător, însușire care-l face încă odată ardelean.

I. Mică

cadrele *Astrei*, după prezentarea pe care o face d. Dr. Nicolae Flueraș directorul liceului și președintele *Astrei* din Bihor, și-a dezvoltat interesanta conferință despre dovezi etnobotanice pentru continuitatea noastră pe plaiurile scumpe ale Ardealului, leagănului firesc de dezvoltare al Neamului Românesc. A combătut cu competență pe acei dușmani ai noștri, care susțin că am fost un popor nomad, de păstori, dovezile aducându-le din lumea plantelor, legumelor, fructelor, cerealelor și pomilor, pe care le-a cultivat și le cultivă românul, ceace denotă că cultura acestora din fire presupune un popor stabil. La acestea, d. conferențiar a arătat numările apropiate a acestora, care toate sunt de origine latină, ceace e un argument că nu am părăsit cu Aurelian aceste meleaguri ci poporul de rând născut din amestecul Dacilor și a Romanilor, a rămas aici și a trăit în această Transilvanie binecuvântată de Dumnezeu, a udat și lucrat cu sudoare acest colț plin de păduri, văi și câmpii. Conferențiarul a adus toate aceste dovezi răzimat pe puternice reflexii patriotice, pe care a știut minunat să le facă să le simtă și numerosul public prezent la această frumoasă lecție de interes național. (Pâr. Nicolae Cristea).

Nou vlădică român ortodox. Luni, în 10 Ianuarie c., în prezența I. P. S. Patriarh Nicodem, a d. M. Antonescu, vicepreșed. Consiliului de miniștri și a d. I. Petrovici, ministrul Culturii Naționale și al Cultelor, Congresul național-bisericesc intrunit la București, a ales episcop al *Constanței* pe Cuv. Sa Arhimandritul *Chesarie Păunescu*, directorul Seminarului Central din București.

Locale. Duminecă trecută a predicat în catedrală pâr. *Ioan Popa*, prof. de religie.

Mesajul d-lui Roosevelt, adresat „Congresului“, ca în fiecare an, este viu comentat în toată lumea. Președintele Statelor Unite preconizează drept preocupări esențiale ale supremului for cărmuitor pentru anul în curs: introducerea serviciului național obligator, instrucția premilitară a tineretului, mobilizarea femeilor și punerea în lucru a fiecărui bărbat american. Președintele cere mobilizarea tuturor eforturilor în vederea războiului. — În ce privește pacea viitoare, d. Roosevelt a declarat că ea nu va fi ca cea din 1918 și că noua ordine mondială va pleca dela securitatea economică, socială și morală a fiecărei națiuni și a fiecărui individ.

CARTI & REVISTE

P. LEON I. MANU: *Predici și chestiuni pastorale*. Cluj. 1943. Trei volume: 101 + 84 + 97.

Pe adevăratul lor nume aceste volume se cheamă *Cuvântul Domnului, Adevăruri Vechnice și Păstorul sufletelor*. Cuprind predici pe un an de zile. Fiecare volum are la sfârșit rubricile cunoscute din „Cuvântul Adevărului“, căruia i-se fac mizerii să nu poată apărea în forma sa știută. Preacuv. Sa P. Leon Manu are practica vestirii cuvântului mântuirii și darul scriitoricesc de-a așterne pe hârtie ușor, limpede și frumos ceea ce are de spus Scoțând aceste cuvântări în broșuri elegante, a făcut un foarte binevenit serviciu preoției din pastorație și a adus folos mult sufletelor dornice de mântuire.

IOAN VULTUR: *Comoara Predicatorilor*. (Cu o prefață de pâr. Ioan Moldovănu, canonic mitropolitan). Blaj. 1943.

Autorul atât de bine primitului volum de *Pilde*, vine acum cu o nouă culegere de istorioare și pilde potrivite să ajute în chip fericit cu vestitorii cuvântului mântuirii și pe catiheți. Intocmită pe temei de însemnări proprii și de isvoare bine alese, pâr. Vultur a isbutit să dăruiască literaturii noastre religioase o lucrare pentru care merită toată recunoștința. Și credem că va avea și trecerea pe care o merită.

Dr. COR. SUCIU: *Județul Târnava Mică*. Blaj. 1943. Pagini: 100. (Format 40 mic).

Publicată de Prefectura județului Târnava Mică, această schiță monografică, la care, împreună cu d. Dr. Cor. Suciul, își au partea lor de osteneală și dd. prof. Poenaru, prof. Nireșteanu și Dr. Alex. Maior, e o oglindă iscusit întocmită, în care vedem o serie de aspecte ale județului pe care-l prezintă cetitorului. Materialul informativ adunat e prelucrat cu pricepere și sistematic. Corespunde pe deplin scopului avut în vedere cu scoaterea acestei lucrări de reală utilitate.

NICOLAE ALBU: *Un satelit al Școalei Ardelene: Ștefan P. Niagoe*. Sibiu, 1943. Pag. 23. Prețul?

Curentul de culturalizare și naționalism creiat de trinitatea blăjană: Micu-Sincai-Maior, la începutul veacului trecut, prinde în vraja lui o constelație de cărturari, cu străduințe și merite variate. În șirul celor mai buni se clasează învățătorul bihorean Ștefan Popovici Niagoe, ale cărui ostenele au fost depuse pe diferite țărâni, dela dascălia primară în Buda, la cea seminarială din București, caligraf, mai apoi, și gravor la monetăria Țării, secretar al Eforiei școalelor, etc. Pasionanta cercetare a d. N. Albu, ni-l prezintă pe acest meritos dascăl și „naționalist vrednic de toată laudă“ — cum îl numea Gojdu — în complexul activității sale, insistând în special asupra caracterelor lui de înaintemergător în diferite ramuri culturale: pedagogie, istorie, filologie, calendaristică („o sinteză de gusturi artistice și literare“) etc. Cursivitatea frazei și rarissima disociere critică a d. N. Albu, deșteaptă în sufletul cetitorului dragostea de carte. (T. A.).

Telefonul „Unirii“

Am primit abonament de sprijin pentru susținerea gazetei și exprimăm călduroase mulțumiri: I. P. S. Dr. V. T. Frențiu 1000 lei; Alex. Stejău Petroseni 1000 lei; Dr. Fl. Popu, Lugoj 600 lei; V. Hoza, Sibiu 1000 lei; Dna Lucr. Cristea, Lugoj 1000 lei; Pr. Pogăceanu, Râmnicu Vâlcea 600 lei; I. Bora, Sarmisegetuza, 1000 lei; Gh. Repede, Caransebeș 800 lei; Ev. Dr. Câmpeanu, Deva 1000 lei; Dr. L. Dan, Mociu 1000 lei; Val. Florian, Racovița 1000 lei; Of. parohial Bouțarul de sus 700 lei.

Am primit abonamentul pe 1944: I. Albini, Zlatna; S. Damian, Roșia de Secăș (pe 1/2 an); Dr. N. Brinzeu, Lugoj; Of. parohial, Șeitin; Surorile Maicii Domnului, Sibiu; Pr. Ciungan, Sibiu; Gh. Roșca, Iernut; A. Crețu, Lazăreni; T. Triș, Arad; Of. parohial, Ceretege; S. Felecan, Turnu-Severin; V. Indrean, Petroșeni; Dr. Tenchea, Timișoara; E. Rațiu, Brașov; I. Șimon, Reșița; Biserica gr. cat. Țăgșor.

Am primit abonamentul pe 1944 și rugăm completarea: Oficiul parohial, Igrăș; Oct. Aldea, Coroești; I. Albin, Comloșul-mare; Gr. Enariu, Tămășeni; Of. parohial, Bocșa-montană; V. Tarția, Cugir; V. Luca, Brad; Ș. Oprîșiu, Doicești; I. P. S. Al. Cisar, București.

V. Suciul, Arad. Am primit 550 lei, abonament pe 1942 și 1943.

P. Suciul, Turda. Am primit 600 lei, abonament pe 1942 și 1943, iar 50 lei s'au contat pe 1944.

Oficiul parohial, Sâlha. Am primit 1200 lei, din cari 1150 lei s'au contat pe 1939-1943, iar 50 lei pe 1944.

Am primit abonamentul pe 1943: S. Lupu, Beliu; N. Botici, Zdrapți.

S. Bogdan, Războieni. Am primit 600 lei, 300 lei pe 1943 și 300 lei pe 1944. Rugăm completarea.

I. Cosma, Bocșa-română. Am primit abonamentul pe 1942 și 1943.

Dr. I. Vescan, Brașov. Confirmăm primirea diferenței pe 1944.

A. Oarga, A-Julia. Am primit 400 lei, din cari 300 lei pe 1943 iar 100 lei pe 1944.

U. Mureșan, Turda. Am primit 1050 lei. A-chitat până la 31. XII 1944.

Dr. R. Dobo, Grăștiu. Am primit 500 lei, cari s'au contat: 300 lei pe 1943 și 200 lei pe 1944.

Tr. Ștefu, Teiuș. Confirmăm primirea abonamentului pe 1944.

I. Lazar, Teiuș. Chităm primirea sumei de lei 500, abonament pe 1944.

E. Buia, Craiova. Primit 500 lei din cari 300 pe 1944.

Oficiul parohial, Igrăș. Am primit și diferența de 200 lei pe 1944.

Oct. Corodean, T.-Jiu. Confirmăm primirea sumei de 200 lei pentru completarea abonamentului pe 1944.

Dr. Șt. Pop, Caransebeș. Din greșală s'a publicat că suma ce ați trimis este abonament pe 1943. Rectificăm. S'a contat pe 1944 și am primit și diferența de 200 lei.

I. Bele, Caransebeș. Suma trimisă s'a repartizat în sensul scrisorii, anume 150 lei pe 1943 și 150 lei pe 1944.

Se caută

un mecanic cu acte în regulă pentru Fabrica de ulei cu presă hidraulică în Blaj.